

فعالیت یادگیری در پایه‌ی دوم: یافتن تصویر از یک مجموعه‌ی خط‌خطی: این فعالیت مانند پایه‌ی اول اجرا می‌شود. در این پایه، اجرای برنامه به صورت گروهی و همکاری و هم‌فکری دانش‌آموزان در هنگام انجام دادن فعالیت پیشنهاد می‌شود.

با توجه به تجربیات پایه‌ی اول، معلم از دانش‌آموزان می‌خواهد که شکل‌ها را با دقت بیشتر و با توجه به جزئیات، کامل کنند. معلم در این پایه، دانش‌آموزانی را که میان دو شکل پیدا شده ارتباط خوبی برقرار می‌سازند، بسیار تشویق می‌کند.

فعالیت یادگیری در پایه‌ی سوم: یافتن تصویر از میان مجموعه‌ی لکه‌های رنگین: دانش‌آموزان، شکل‌هایی را که به صورت اتفاقی میان لکه‌های مرکبی یا رنگی ایجاد شده‌اند، می‌یابند و آن‌ها را کامل و در صورت لزوم، رنگ‌آمیزی می‌کنند.

در این فعالیت، ابتدا دانش‌آموزان کمی مرکب یا رنگ (گواش یا آب‌رنگ) رقیق را وسط کاغذ می‌ریزند؛ سپس، کاغذ را تا می‌کنند و کمی فشار می‌دهند. آن‌گاه کاغذ را باز می‌کنند تا خشک شود. آن‌ها به شکل‌هایی که به صورت اتفاقی ایجاد شده‌اند، توجه می‌کنند و پس از یافتن شکل آشنا، با ابزار دل‌خواه آن را کامل می‌کنند.

هنگام انجام دادن این فعالیت، اغلب کودکان مقدار زیادی رنگ یا مرکب روی کاغذ می‌گذارند که هم دیر خشک می‌شود و هم هنگام کامل کردن کار، کاغذ را سوراخ یا پاره می‌کند. بهتر است معلم از ابتدا به آن‌ها توضیح دهد که از مقدار کمتری رنگ یا مرکب استفاده کنند یا به جای یک نمونه، چند نمونه کاغذ را به دل‌خواه رنگ‌آمیزی کنند. سپس، در جلسه‌ی بعد (هنگامی که کارها کاملاً خشک شده‌اند) همه‌ی نمونه‌ها را خوب ببینند و اگر در آن‌ها تصویری آشنا یافتند، آن را کامل کنند.

۲- نقاشی با موضوع معین

پس از تعیین یک موضوع برای نقاشی، همه‌ی دانش‌آموزان تصاویر ذهنی خود را از آن می‌کشند. در این فعالیت، معلم از توانایی ذهنی هریک از دانش‌آموزان در تجسم موضوع و ترسیم آن آگاه می‌شود. او از این طریق درمی‌یابد که چه کسی به توجه و کمک بیشتری نیازمند است.

ابزار و مواد	فضای آموزشی	نوع فعالیت	زمان فعالیت	نوع ارزش‌یابی
مداد رنگی (یا هر ماده‌ی رنگی در دسترس)، کاغذ سفید برای زمینه (یا هر زمینه‌ی دیگر)	کلاس یا حیاط یا پارک	فردی	یک جلسه ۴۵ دقیقه	فرایندی و پایانی

مراحل اجرا

- ۱- با توجه به موضوعات مناسب هر پایه با طرح چند سؤال، به موضوعات دلخواه دانش‌آموزان بی‌بیرید.
- ۲- به کمک آن‌ها، یک موضوع مناسب را انتخاب کنید.
- ۳- با دانش‌آموزان در مورد ویژگی‌های موضوع گفت‌وگو کنید تا بتوانند آن را تجسم کنند.
- ۴- به هر روش ممکن، شناخت دانش‌آموزان را از موضوع، توسعه دهید.
- ۵- از دانش‌آموزان بخواهید طرح موردنظر خود را با مداد رنگی روی کاغذ بکشند.
- ۶- هنگام مشاهده‌ی فرایند کار بچه‌ها، در صورت نیاز آن‌ها را در مورد کشیدن شکل‌ها، پرکردن زمینه‌ی نقاشی، توجه به جزئیات موضوع و ... راهنمایی کنید.
- ۷- از دانش‌آموزان بخواهید موضوع خود را کامل کرده و آن را به طور دلخواه رنگ‌آمیزی کنند.

۸- آن‌گاه نقاشی‌های تمام شده را به نمایش بگذارند.

۹- در مورد نقاشی‌های ارائه شده، گفت‌وگو کنند.

جدول موضوعات پیشنهادی			
پایه‌ی اول	پایه‌ی دوم	پایه‌ی سوم	موضوعات پیشنهادی
گل، میوه، حیوان موردعلاقه، صورت انسان، بدن انسان، شیء موردعلاقه‌ی کودک، ... موضوعات اجتماعی یا مناسبت‌های مختلف مانند روز مادر، روز پدر، سفره‌ی هفت‌سین، شب یلدا و ...	گلدان گل، باغ گل، مغازه‌ی گل‌فروشی، ظرف میوه، باغ میوه، مغازه‌ی میوه‌فروشی، حیوان موردعلاقه با خانواده‌اش، باغ وحش، جنگل، مزرعه، معرفی شغل‌های مختلف مثل نجار و کفاش، آشنایی با زندگی مشاهیر و بزرگان، موضوعات اجتماعی یا مناسبت‌ها مانند نذری دادن، زیارت، گردش در پارک و ...	مراحل رشد گل‌ها و گیاهان، تغییر فصل‌ها، زندگی دسته‌جمعی حیوانات مانند پرندگان، مورچه، زنبورها (نحوه‌ی زندگی، لانه‌سازی، روش تهیه‌ی عسل، ...)، زندگی در زیر دریا و ... صف اتوبوس، فرودگاه، سفر با کشتی، ایستگاه قطار، مسابقات ورزشی مانند شنا، فوتبال، دوچرخه سواری، قایق‌رانی، کوه‌نوردی و ... آشنایی با ساختمان‌های قدیمی، بازارهای سنتی، مساجد، امازاده‌ها، موضوعات اجتماعی یا مناسبت‌ها مانند روز درخت‌کاری، روز معلم و ...	

فعالیت یادگیری در پایه‌ی اول: در پایه‌ی اول، این فعالیت به صورت فردی انجام می‌شود. در مورد موضوعات مربوط به طبیعت مانند گل، برگ، میوه، فصل و حیوان، می‌توان از امکانات موجود برای تکمیل و تعمیق اطلاعات کودکان استفاده کرد. نشان دادن نمونه‌های طبیعی، تصویر، فیلم یا نمونه‌ی خشک شده‌ی گل‌ها و برگ‌ها یا حیوانات و بررسی آن‌ها از زوایای مختلف و مشاهده‌ی ویژگی‌های هر موضوع، روش مناسبی است. در صورت امکان، بازدید از طبیعت، گل‌فروشی یا باغ گل، موزه‌ی حیوانات یا هر مکانی که آشنایی کودکان را با موضوعات افزایش دهد، مفید است. استفاده از ذره‌بین به دانش‌آموزان کمک می‌کند تا موضوعات را دقیق‌تر و عمیق‌تر ببینند. هنگام نشان دادن نمونه‌ها، معلم و دانش‌آموزان در مورد محیط طبیعی موضوع، اندازه و رنگ موضوع، تنوع پدیده‌ها، شیوه‌ی زندگی حیوانات مختلف، روش پرندگان برای ساخت لانه، ویژگی کندوی زنبور عسل و دیگر ابعاد موضوعات، گفت‌وگو می‌کنند. به این ترتیب، اطلاعات کافی به هر روش ممکن در اختیار دانش‌آموزان قرار می‌گیرد و آن‌ها با موضوع بیشتر آشنا می‌شوند. پس از کسب آمادگی، معلم از دانش‌آموزان می‌خواهد که جالب‌ترین ویژگی موضوع را انتخاب و نقاشی کنند.

در پایه‌ی اول، ابزار پیشنهادی برای این فعالیت، مداد رنگی است. در اولین جلسه، معلم چند مداد رنگی را به دانش‌آموزان نشان می‌دهد و روش استفاده و نگهداری آن‌ها را می‌گوید. در صورت نبود مداد رنگی، می‌توان از هر ماده‌ی رنگی در دسترس استفاده کرد. در ابتدای کلاس و پس از انتخاب موضوع، معلم و دانش‌آموزان درباره ویژگی‌های آن گفت‌وگو می‌کنند. معلم از هر طریق ممکن اطلاعات لازم را در مورد موضوع ارائه می‌دهد. سپس، دانش‌آموزان با وسایل و ابزاری که در دسترس دارند، برداشت خود را از موضوع نقاشی می‌کنند. معلم ضمن تشویق کودکان و تأیید فعالیت‌ها، در صورت لزوم، بر نکات خاصی تأکید می‌کند؛ برای مثال، هنگام کشیدن گل، اگر دانش‌آموز به ساقه و برگ توجه نداشته باشد یا آن‌ها را فراموش کند، معلم به او کمک می‌کند تا بخش‌های مختلف گل را به یاد آورد و از او می‌خواهد که نقاشی خود را کامل کند. هنگام کار کردن درباره‌ی موضوع چهره‌ی انسان، اغلب دانش‌آموزان پایه‌ی اول فراموش می‌کنند که ابروها و گوش‌ها را بکشند. معلم باید به بهترین روش، توجه دانش‌آموزان را به این بخش‌ها جلب کند. او هنگام کار در زمینه‌ی هر موضوع نقاشی، ضمن اشاره به تنوع نمونه‌ها در طبیعت، توجه دانش‌آموزان

را به انواع گل‌ها، تفاوت نژادهای انسانی و ویژگی‌های حیوانات گوناگون و ... جلب خواهد کرد.

فعالیت یادگیری در پایه‌ی دوم: در پایه‌ی دوم، آشنایی کودکان با انواع گل‌ها، یادگیری اسامی چند گل (به خصوص گل‌ها و گیاهان بومی هر منطقه) برای کشیدن باغ گل، دشت پر از گل یا گل‌فروشی لازم است. تنوع حیوانات، شکل‌ها، اندازه‌ها، رنگ‌ها، پوشش بدن و نحوه‌ی زندگی آن‌ها هم در پایه‌ی دوم بررسی می‌شود و به این ترتیب، شناخت دانش‌آموزان درباره‌ی این موضوع توسعه می‌یابد. معلم باید توجه دانش‌آموزان پایه‌ی دوم را به ویژگی‌های انواع مغازه‌ها و مشاغل جلب کند و آن‌ها را به دقیق و عمیق دیدن این موارد، تشویق کند.

در پایه‌های دوم و سوم، ضروری است معلم بازدید از موزه‌ها یا ساختمان‌های قدیمی تحت نظارت سازمان میراث فرهنگی و مساجد (اجزای ساختمان و نحوه‌ی تزیین آن‌ها) منطقه را به دانش‌آموزان توصیه کند. هم‌چنین، لازم است توجه کودکان را به هنرهای سنتی بومی منطقه جلب کند. دانش‌آموزان هنگام نقاشی کردن از موضوعات مربوط به ایام و مناسبت‌های اجتماعی، دینی، فرهنگی و هنری به دلیل اطلاعات کاملی که در اختیار دارند، به راحتی نقاشی می‌کنند.

در پایه‌ی دوم، انتخاب ابزار این فعالیت به عهده‌ی دانش‌آموز است و او می‌تواند با توجه به تجربیات پایه‌ی قبلی، وسیله‌ی دل‌خواه خویش را به کار گیرد.

در پایه‌ی دوم، دانش‌آموز تجربیات اولیه را پشت سر گذاشته است و آمادگی دارد که موضوعات پیچیده‌تری را اجرا کند. تعدّد اجزاء و توجه به جزئیات و نمایش محیط پیرامون موضوع در نقاشی پایه‌ی دوم، مورد توجه معلم و دانش‌آموز قرار می‌گیرد. در پایه‌ی دوم، دانش‌آموز برای به تصویر کشیدن موضوعاتی مانند گلدان یا باغ گل، مغازه‌ی گل‌فروشی و دشت پر گل، انواع گل‌ها را نقاشی می‌کند. در این میان، لازم است معلم به هر روش ممکن، اطلاعات دانش‌آموزان را در مورد گل‌ها و تنوع شکل و رنگ و عطر و خاصیت آن‌ها تکمیل کند. سپس، از دانش‌آموزان بخواهد که گل‌های دل‌خواه خود را در شکل‌ها و رنگ‌های متنوع برای یکی از موضوعات یاد شده نقاشی کنند.

در مورد حیوانات هم می‌توان از این روش استفاده کرد. معلم با توجه به علاقه و سلیقه‌ی دانش‌آموزان، یکی از موضوعات حیوانات خانگی، خانواده حیوان مورد علاقه کودک، مزرعه‌ی حیوانات یا محل پرورش حیوانات اهلی، نحوه‌ی زندگی مورچه‌ها یا زنبورها، باغ وحش، جنگل و ... را انتخاب می‌کند و ضمن گفت و گو با دانش‌آموزان و نمایش دادن نمونه‌ها، اطلاعات لازم را در اختیار آنان می‌گذارد.

در پایه‌ی دوم، موضوع انسان با معرفی مشاغل مختلف و شرایط کار آن‌ها و آنچه در محیط

کار هریک وجود دارد، به دانش‌آموزان ارائه می‌شود تا نقاشی کاملی بکشند. در مورد شغل نجار، کفاش، راننده، خلبان، معلم، پرستار، پستیچی، آتش‌نشان و ... در کلاس گفت‌وگو می‌شود.

در صورت امکان، دانش‌آموزان می‌توانند حرفه‌ی مورد علاقه‌ی خود را در قالب یک بازی کوتاه نمایشی، معرفی کنند. در این نمایش، معلم می‌تواند از افراد داوطلب استفاده کند. پس از آن، هریک از دانش‌آموزان، برداشت خود را از شغل مورد نظر نقاشی می‌کند.

یکی دیگر از موضوعات مناسب برای پایه‌ی دوم، معرفی بزرگان و آشنا کردن دانش‌آموزان با تلاش‌ها و خدمات آن‌هاست. معلم مشاهیر و دانشمندانی چون «رازی»، «ابن سینا»، «گراهام بل»، «ادیسون»، ... را معرفی می‌کند و از دانش‌آموزان می‌خواهد یکی از مهم‌ترین صحنه‌های زندگی آن‌ها را انتخاب کنند و نقاشی آن را بکشند؛ برای مثال، با انتخاب موضوع «کشف الکترولیت» و گفت‌وگو در مورد آن، رازی را در حال آزمایش برای یافتن الکترولیت نقاشی کنند.

در کلاس هنر، به این ترتیب، کودک بهتر می‌تواند موضوع مورد نظر را در ذهن تجسم کند. در پایه‌ی دوم، به صلاح دید معلم می‌توان بعضی از موضوعات را به صورت گروهی اجرا کرد.

فعالیت‌های یادگیری در پایه‌ی سوم: معلم در پایه‌ی سوم فعالیت نقاشی با موضوع معین را به صورت کامل‌تر و پیچیده‌تر ارائه می‌دهد. مراحل رشد گل‌ها، گیاهان و حیوانات که کودکان با آن آشنایی دارند و مورد علاقه‌ی آن‌هاست و نیز نحوه‌ی زندگی حیوانات مختلف به صورت گروهی برای دانش‌آموزان پایه‌ی سوم موضوعات مناسبی است.

در مورد موضوع انسان، نقاشی از مکان‌ها و فعالیت‌هایی که تعداد زیادی از افراد را نشان می‌دهد، مناسب است. موضوع‌هایی چون محل تجمع مسافران، مسابقه‌های ورزشی، فعالیت‌های اجتماعی مانند روز درخت‌کاری و ... را با توجه به علاقه‌ی دانش‌آموزان می‌توان برای نقاشی انتخاب کرد. در پایه‌ی سوم، معلم فضایی ایجاد می‌کند که دانش‌آموزان به گفت‌وگو درباره‌ی هریک از این مباحث تشویق شوند.

میراث فرهنگی و مکان‌های زیارتی، سیاحتی و معماری سنتی هر منطقه از موضوعات پیشنهادی برای این پایه است. این فعالیت در پایه‌ی سوم به صورت فردی و گروهی انجام می‌پذیرد.

۳- نقاشی با موضوع آزاد

در این فعالیت، کودکان براساس میل فطری و نیاز روانی، موضوعات دل‌خواه را با ابزار و مواد انتخابی خود نقاشی کرده و ایده‌ها و احساساتشان را آزادانه بیان می‌کنند. آن‌ها می‌توانند قطع و

رنگ کاغذ یا مقوا را به دل خواه و متناسب با موضوع در نظر بگیرند.

ابزار و مواد	فضای آموزشی	نوع فعالیت	زمان فعالیت	نوع ارزشیابی
انتخاب ابزار و مواد به دل خواه دانش آموز است.	کلاس یا حیاط یا پارک	فردی	یک جلسه ۴۵ دقیقه	فرایندی و پایانی

مراحل اجرا

- ۱- هریک از دانش آموزان، موضوع دل خواه خود را انتخاب کند.
- ۲- در مورد موضوع خود فکر کند، آن را در ذهن تجسم کند و اگر دوست دارد، در مورد آن با دیگران به گفت و گو بپردازد.
- ۳- دانش آموزان وسایل مورد نظر را انتخاب و طرح کار را اجرا کنند.
- ۴- پس از تکمیل طرح، آن را با ابزار دل خواه رنگ آمیزی کنند.
- ۵- در ادامه نیز کارهایشان را به نمایش بگذارند.
- ۶- در مورد کارها گفت و گو کنند.

فعالیت یادگیری و روش اجرای آن در سه پایه ی اول، دوم و سوم، یکسان است.

۴- نقاشی برای قصه

دانش آموزان، پس از شنیدن یک قصه یا خاطره در کلاس، می توانند صحنه ی دل خواه خود را انتخاب کنند و آن را به گونه ای که تجسم کرده اند، بکشند. این فعالیت، تلفیقی از قصه گوئی و نقاشی است. تصاویری که از شنیدن قصه در ذهن کودکان ایجاد می شود، خلاقیت تصویری آن ها را پرورش می دهد. انتخاب قصه ای که تصاویر جالبی در ذهن ایجاد کند، اهمیت زیادی دارد.

تجسم صحنه های مختلف داستان، تقلید صداها ی موجود در قصه، یادآوری فضای سرد یا گرم یا وزش باد در هر صحنه، اجرای بعضی از حرکات متناسب با صحنه های داستان، توجه به بوی علف، دریا، رنگ های متناسب با داستان و ... بر کیفیت نقاشی کودکان تأثیر زیادی می گذارد. تشویق کردن کودکان و تأیید آن ها در انتخاب صحنه ی مورد علاقه، تأکید بر جزئیات موضوع و برقراری رابطه میان عناصر داستان به نقاشی کودکان کمک می کند.

ابزار و مواد	فضای آموزشی	نوع فعالیت	زمان فعالیت	نوع ارزش‌یابی
مدادرنگی، مداد شمعی یا پاستل روغنی (یا هر ماده‌ی رنگی در دسترس)، مداد تراش و کاغذ سفید (یا هر زمینه‌ی دیگر)	کلاس یا حیاط یا پارک	فردی و گروهی	یک جلسه ۴۵ دقیقه	فرایندی و پایانی

مراحل اجرا

- ۱- قصه یا خاطره‌ای^۱ را که دانش‌آموزان در جلسه‌ی قبل شنیده‌اند، برایشان یادآوری کنید تا آن را در خیال خود مجسم کرده و یک صحنه را برای نقاشی انتخاب کنند.
- ۲- از دانش‌آموزان بخواهید طرح صحنه‌ی دل‌خواه را با مداد رنگی و با اجزای بزرگ روی کاغذ بکشند.
- ۳- با مشاهده‌ی فرایند کار، دانش‌آموزان را در مورد کشیدن شکل‌ها، توجه به جزئیات موضوع و پر کردن زمینه‌ی نقاشی با هرچه در فضای اطراف وجود دارد، راهنمایی کنید.
- ۴- از دانش‌آموزان بخواهید پس از تکمیل طرح، قسمت‌های مختلف آن را رنگ‌آمیزی کنند.
- ۵- نقاشی‌های تمام شده را به نمایش بگذارند.
- ۶- در مورد نقاشی‌های ارائه شده، گفت و گو کنند.

جدول موضوعات پیشنهادی			
پایه‌ی اول	پایه‌ی دوم	پایه‌ی سوم	نقاشی برای قصه
قصه‌های بومی یا محلی هر منطقه، قصه‌های کتاب‌های کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان گروه سنی (ب)، کتاب‌های انتشارات مدرسه، داستان‌های کتاب درسی، قصه‌ی قلقله زن	قصه‌های بومی یا محلی هر منطقه، قصه‌های کتاب‌های کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان گروه سنی (ب)، کتاب‌های انتشارات مدرسه، داستان‌های کتاب درسی، قصه‌ی روباه و زاغ، قصه‌ی چوپان دروغ‌گو و ...	قصه‌های بومی یا محلی هر منطقه، قصه‌های کتاب‌های کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان گروه سنی (ب)، کتاب‌های انتشارات مدرسه، داستان‌های کتاب درسی، قصه‌ی ... و ...	

۱- به فعالیت‌های یادگیری «قصه‌گویی» در صفحه‌ی ۱۹۴ مراجعه کنید.

فعالیت یادگیری در پایه‌ی اول: در پایه‌ی اول هر دانش‌آموز یک صحنه از قصه را انتخاب و نقاشی می‌کند. معلم، انتخاب کودک را تأیید و او را به کشیدن صحنه‌ی مورد علاقه‌اش، تشویق می‌کند. سپس، بر جزئیات موضوع و ارتباط میان صحنه‌های مختلف تأکید می‌کند (به‌خصوص برای دانش‌آموزانی که به کمک بیشتری نیاز دارند). این فعالیت در پایه‌ی اول به صورت فردی انجام می‌شود. کودکی را که صحنه‌ی اوج قصه را از زاویه‌ی دید جالبی نقاشی می‌کند، بیشتر تشویق کنید. معلم نقاشی‌های بسیار متنوعی از یک قصه را می‌بیند و برخوردهای متفاوت کودکان با قصه را درک می‌کند.

فعالیت یادگیری در پایه‌ی دوم: در پایه‌ی دوم، برای این فعالیت، می‌توان از قصه‌های مورد علاقه‌ی دانش‌آموزان که مناسب این پایه‌ی تحصیلی است، استفاده کرد. اگر قصه تأثیر بیشتری بر ذهن کودکان بگذارد، تجسم صحنه‌های مختلف قصه ساده‌تر می‌شود و کیفیت نقاشی بهتر می‌شود. دانش‌آموزان (به صورت فردی و گروهی به تشخیص معلم) می‌توانند با تقلید صدای عناصر موجود در قصه، تأکید بر ویژگی‌های این عناصر، (مانند رنگ‌های پدیده‌ها، بوهای مختلف، وزش باد، بارش باران، ...)، اجرای بعضی از حرکات متناسب با صحنه‌های قصه، اجرای بعضی از وقایع مهم قصه به صورت نمایش کوتاه و ... فضای مناسبی برای نقاشی به وجود آورند.

دانش‌آموزان برای انجام دادن فعالیت، گروه‌های کوچکی را تشکیل می‌دهند. سپس، در مورد صحنه‌های دل‌خواه خویش گفت و گو می‌کنند. آن‌ها با هم به توافق می‌رسند که صحنه‌ها را به گونه‌ای نقاشی کنند که سیر حوادث قصه را نشان دهد. هر گروه، ابزار دل‌خواه خویش را انتخاب می‌کند، سپس، گروه‌ها یک صحنه‌ی مورد توافق را می‌کشند. در پایان کلاس، با کنار هم گذاشتن نقاشی‌ها قصه کامل می‌شود.

فعالیت یادگیری در پایه‌ی سوم: در پایه‌ی سوم با توجه به تجربیات پایه‌های قبلی، از هر دانش‌آموز بخواهید که سیر حوادث قصه را با چند تصویر نشان دهند. در این پایه، فعالیت به صورت فردی انجام می‌شود و دانش‌آموز، ابزار و وسایل را به دل‌خواه انتخاب می‌کند.

۵- کامل کردن نقاشی‌های ناتمام

دانش‌آموزان در این فعالیت، هم‌فکری و همکاری را هنگام نقاشی کردن تجربه می‌کنند. برای آشنا کردن کودکان با برنامه‌ی کامل کردن نقاشی ناتمام، معلم ابتدا زمینه‌ی مناسب را فراهم می‌آورد. استفاده از بازی‌های خلاق تصویری، در دقایق آخر هر ساعت درسی علاوه بر این که باعث رفع